

DOI 10.31558/2519-2949.2025.4.15

УДК 32.019.5:316.75](477):355.01

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6285-5707>

Корнієнко В. О., Вінницький національний технічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ВИКЛИКУ ДО НОВОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

Стаття досліджує трансформацію політичної культури України внаслідок повномасштабного вторгнення росії, розпочатого у лютому 2022 року. Мета дослідження – виявити та проаналізувати ключові зміни у політичній культурі українського суспільства в умовах екзистенційної загрози, їхній вплив на демократичний розвиток держави та визначити потенційні наслідки для політичної системи. Дослідження поєднує якісні методи аналізу, зокрема порівняльний, інституційний та дискурсивний підходи, з кількісними емпіричними даними соціологічних досліджень для комплексного вивчення трансформацій політичної культури в умовах війни. Теоретичною основою є концепції політичної культури та демократичної консолідації. Результати демонструють, що екзистенційна загроза національному існуванню інтенсифікувала процеси консолідації громадянської ідентичності, сприяла переосмисленню традиційних уявлень про відносини між державою та громадянським суспільством. Виявлено якісні зміни у політичній участі громадян. Встановлено, що відбувається інституціоналізація волонтерського руху як впливового політичного актора, розвиток цифрових форм громадянської мобілізації, а також мілітаризація політичного дискурсу при одночасному посиленні централізації влади та зростанні довіри до силових інститутів. Висновки полягають у тому, що воєнний досвід сприяв формуванню більш зрілої політичної культури, в якій поєднуються високий рівень громадянської активності з прагматичним розумінням ролі держави у забезпеченні національної безпеки. Ці трансформації створюють можливості для демократичної консолідації через посилення громадянської відповідальності та національної єдності, проте несуть ризики, пов'язані із мілітаризацією та централізацією, що вимагає стратегій для забезпечення демократичного розвитку у постконфліктний період.

Ключові слова: політична культура, війна, Україна, громадянське суспільство, національна ідентичність, демократична резильєнтність, мілітаризація, волонтерство, європейська інтеграція, деколонізація.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року стало каталізатором глибоких трансформацій у політичній сфері. Політична культура як сукупність цінностей, переконань, ставлень та практик зазнає суттєвих змін під впливом екзистенційної загрози. Війна створює унікальні умови, де політичні процеси прискорюються та набувають нових форм.

Актуальність дослідження визначається необхідністю систематичного аналізу трансформацій політичної культури України в умовах війни. З теоретичної точки зору український досвід надає цінний матеріал для розуміння взаємозв'язку між зовнішніми загрозами та політико-культурними змінами. З практичної перспективи розуміння цих процесів необхідне для розробки стратегій збереження демократичних інститутів під час збройного конфлікту.

Міжнародний контекст також підкреслює актуальність проблеми. Український досвід має значення для розуміння аналогічних процесів в інших державах, що стикаються з гібридними загрозами. Трансформації відбуваються за підтримки західних партнерів, створюючи специфічну динаміку між внутрішньою мобілізацією та зовнішнім впливом демократичних цінностей.

Головні питання — визначення характеру та наслідків трансформації політичної культури під впливом війни. Як змінюються політичні цінності українців? Які ризики та можливості цих змін для демократичного розвитку? Як воєнний досвід впливає на політичну систему та формування нової еліти? Ці питання вимагають комплексного дослідження на перетині політології, соціології та безпекових студій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація політичної культури в умовах війни

стала пріоритетною темою для дослідників після 2014 року, коли розпочалася російська агресія проти України.

Зарубіжні вчені зосереджуються на теоретичних аспектах впливу зовнішніх загроз на внутрішню політичну динаміку. О. Бертелзен аналізує стійкість демократичних інститутів України під час агресії, виявляючи ключові фактори їхньої здатності зберігати свої цінності, структури та функції під зовнішнім тиском, в умовах викликів [1]. М. Мандельбаум вписує російсько-українську війну в контекст глобальних геополітичних змін та їхнього впливу на ліберально-демократичні цінності [2].

Особливо показовими є дослідження національної ідентичності. Ю. Поліщук на основі значного масиву соціологічних даних доводить якісні зміни у ставленні громадян до державних символів — важливу ознаку зміцнення загальнонаціональної ідентичності на різних етапах війни [3]. О. Гарань, М. Яковлев та М. Золкіна простежують еволюцію політичних процесів та ідентичності на підконтрольних Україні територіях Донбасу [4].

Революційні зміни відбуваються у громадянському суспільстві. В. Степаненко розглядає його як багатовимірну категорію та важливий чинник політичних процесів після Помаранчевої революції [5]. Науковці НІСД (2024) детально аналізують функціонування неурядових організацій під час повномасштабної війни: від нових форм мережування до специфіки владно-громадської комунікації в умовах воєнного стану [6].

Вражаючі цифри культурної трансформації надають опитування Центру Разумкова. Відчуття культурної спорідненості з росіянами обвалилося з 6,8 бала у 2006 році до 1,4 бала у 2023 році. Найдраматичніші зміни — серед етнічних росіян України: їхня культурна близькість з Росією впала з 8,6 до 3,1 бала [7].

Інституційні виміри війни досліджує Г. Зеленько, наголошуючи на критичній ролі довіри громадян до держави — від президента до місцевого самоврядування — для ефективної мобілізації суспільства [8]. В. Шевчук аналізує адаптацію правоохоронної системи до нових викликів, включно з розробкою спеціальних методик збору доказів на територіях бойових дій [9].

Ментальні трансформації стали предметом дослідження О. Гордійчук, яка доводить: військова агресія стимулювала масовий вияв конструктивних рис української ментальності — свободолобивості, здатності до самоорганізації, творчого вирішення надскладних ситуацій [10].

Концептуальне осмислення конфлікту пропонують О. Мішалова, О. Гордійчук та О. Соколовський, визначаючи російську війну як «війну за ідентичність» — спробу привласнення української культурної спадщини росією як «розриваною» державою, що століттями тримала цілісність лише авторитаризмом [11].

Аналіз літератури показує, що дослідники зосереджуються на кількох ключових аспектах трансформації політичної культури України під впливом війни. Зарубіжні вчені досліджують стійкість демократичних інститутів та вписують українську ситуацію в контекст глобальних геополітичних змін. Вітчизняні науковці фокусуються на емпіричних даних, які засвідчують драматичні зміни національної ідентичності — від якісного зміцнення ставлення до державних символів до обвалу відчуття культурної спорідненості з росіянами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростаючий інтерес до політичних трансформацій України в умовах війни, у наявних дослідженнях залишаються суттєві прогалини. Більшість досліджень фокусуються на окремих аспектах політичних змін, не пропонуючи комплексного аналізу трансформації політичної культури як цілісного феномену.

Недостатньо дослідженим залишається питання довгострокових наслідків воєнних трансформацій для демократичного розвитку України, зокрема проблема постконфліктної адаптації політичної культури. Відсутні ґрунтовні порівняльні дослідження, які б аналізували український досвід у контексті інших країн, що пережили тривалі збройні конфлікти. Потребує глибшого аналізу вплив міжнародної підтримки та євроінтеграційних процесів на трансформацію політичної культури в умовах війни.

Дослідження зазначених невирішених аспектів проблеми безпосередньо сприятиме створенню більш ґрунтовної теоретико-методологічної бази для комплексного аналізу трансформації політичної культури замість фрагментарного підходу.

Це передбачає кілька ключових напрямів роботи. По-перше, вивчення змін у національній ідентичності, громадянській свідомості та політичних цінностях українців під впливом війни. По-друге, аналіз трансформації форм політичної участі та інституційних змін у політичній системі.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є комплексний аналіз ключових змін у політичній культурі України після 2022 року, виявлення основних тенденцій трансформації політичних

цінностей, практик та інститутів, а також оцінка потенційних довгострокових наслідків цих змін для політичного розвитку держави.

Для досягнення цієї мети визначено наступні завдання:

розробити теоретико-методологічну основу для аналізу трансформації політичної культури в умовах війни;

проаналізувати зміни у ціннісно-свідомісній сфері, зокрема трансформацію національної ідентичності, громадянської свідомості та політичних цінностей і установок українців під впливом екзистенційної загрози;

дослідити інституційно-поведінкові трансформації, включаючи зміни форм політичної участі, громадянської активності та інституційні зміни в політичній системі України;

оцінити потенційні довгострокові наслідки трансформації політичної культури для демократичного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження політичної культури має багату традицію в політичній науці, починаючи з класичних праць Г. Алмонда та С. Верби, які визначили політичну культуру як «сукупність орієнтацій щодо політичної системи та її різних частин, а також ставлення до власної ролі в цій системі» [12]. У контексті воєнного часу особливо релевантними є теоретичні підходи, що аналізують вплив кризових явищ на політичну культуру. Зокрема, концепція «критичних поворотних моментів» (critical junctures) Г. Капоччіа та Р. Кілмана дозволяє розглядати війну як переломний період, що створює можливості для суттєвих інституційних та культурних змін [13].

Одним з найбільш виразних наслідків російського вторгнення стала прискорена консолідація української національної ідентичності. Соціологічні дослідження демонструють суттєве посилення почуття національної приналежності та гордості. Важливо відзначити якісну трансформацію змісту цієї ідентичності. Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 червня 2024 року засвідчили: якщо у 2006р. переважала локальна ідентичність, то зараз — загальнонаціональна.

Респонденти, які у першу чергу ототожнюють себе з Україною, становлять більшість у Західному і Центральному регіонах (відповідно 58% і 56%). Сукупна частка тих, хто пов'язує себе насамперед зі своїм поселенням або регіоном, становить більше половини (53%) у Південному регіоні (при 45% тих, хто пов'язує себе з Україною). У Східному регіоні частки перших і других приблизно рівні (відповідно 45% і 44%) [14].

Воєнний контекст сприяв підвищенню рівня громадянської відповідальності та усвідомленню зв'язку між індивідуальними діями та колективною безпекою. Збройний конфлікт посилив формалізацію добровільної допомоги як суспільно значущого та політично вагомого явища. Згідно з дослідженням, проведеним у серпні 2024 року організаціями Фонд «Демократичні ініціативи» та соціологічною службою Центру Разумкова, понад дві третини (71%) громадян України після початку повномасштабної агресії брали участь у благодійній підтримці військових, переселенців або жертв бойових дій. З респондентів, що долучилися, 34% надавали грошову допомогу, 15% займалися безпосередньою фізичною роботою, а 22% поєднували обидва види активності [15]. Цей рівень залучення демонструє значну мобілізацію суспільства у напрямку волонтерської діяльності під час кризи, що суттєво допомогло у підтримці як оборонців, так і цивільного населення, яке постраждало від протистояння.

Протистояння між Україною та росією вийшло за межі чисто військового конфлікту, набувши суттєвого культурного значення. У цьому контексті мова та культурні традиції України перетворилися на потужні символи опору зовнішній агресії і стали ключовими елементами національного самовизначення [16]. Очищення публічної сфери від російського впливу та посилення українських культурних елементів отримали новий поштовх. Існуючі тривалий час територіальні, лінгвістичні та культурні розбіжності, які раніше використовувались для створення суспільних поділів, втратили свою гостроту перед загальною загрозою національній безпеці. За аналітичними даними Центру Разумкова (2024), частка українців, які використовують українську мову в домашньому спілкуванні, зросла до 70,5% порівняно з 50% у 2015 році. Лише 6% населення ідентифікують російську як рідну мову (проти 31% у 2006 році). 87% респондентів визнають українську рідною, включаючи 74% жителів південних регіонів та 70% — східних [17].

Водночас формуються нові механізми демократичного контролю, адаптовані до воєнних реалій: журналістські розслідування корупції у військовій сфері, громадський моніторинг оборонних закупівель, депутатський контроль за використанням міжнародної допомоги.

Природним наслідком воєнного часу стала певна мілітаризація політичної культури. Військовий

досвід, військова термінологія, військові цінності (дисципліна, ієрархічність, чіткість виконання наказів) проникають у цивільну сферу та політичний дискурс. Представники Збройних Сил України та ветерани отримують високий рівень суспільної довіри та моральний авторитет, що трансформується у політичний капітал. Серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до Збройних Сил України (їм довіряють 95% опитаних), добровольчих загонів (85%), Державної служби з надзвичайних ситуацій (82%), Національної гвардії України (81%), волонтерських організацій (78%), Державної прикордонної служби (77%), Міністерства оборони України (69%), Служби безпеки України (68%), Президента України (64%), Церкви (61%), Національної поліції України (58%), громадських організацій (55%), Національного банку України (53%) [18].

Отже, війна спровокувала глибинне переосмислення ціннісних пріоритетів, особливо щодо співвідношення свободи та безпеки. З одного боку, досвід окупації та російської агресії посилив цінність свободи, яка сприймається не як абстрактне поняття, а як життєво необхідна умова існування. З іншого боку, зросло розуміння значення безпеки та готовність до певних обмежень заради її забезпечення.

Для більш наочного представлення трансформаційних процесів у політичній культурі України пропонуємо порівняльну таблицю, що відображає ключові параметри змін до та після початку повномасштабного вторгнення.

Таблиця 1

Трансформація політичної культури: порівняльний аналіз*

Параметр політичної культури	До повномасштабного вторгнення (2014-2021)	Після повномасштабного вторгнення (2022-)
Національна ідентичність	Регіональна різноманітність ідентичностей; мовно-культурний поділ; поступова консолідація громадянської ідентичності після 2014 р.	Прискорена консолідація національної ідентичності на громадянських засадах; значне послаблення регіональних відмінностей; деколонізація історичної свідомості
Ставлення до держави	Високий рівень недовіри до державних інституцій; державний скептицизм; протиставлення громадянського суспільства та держави	Переосмислення ролі держави як гаранта безпеки та незалежності; формування більш партнерської моделі взаємодії між державою та громадянським суспільством
Форми політичної участі	Протестна активність; традиційний політичний активізм; розвиток волонтерства після 2014 р.	Інституціоналізація волонтерства; цифрова мобілізація; горизонтальні мережі громадянської взаємодопомоги; більш таргетовані форми протесту
Політичні цінності	Пріоритет свободи над безпекою; індивідуалізм; регіональні відмінності в ціннісних орієнтаціях	Пошук балансу між свободою та безпекою; зростання цінностей колективної відповідальності; суспільна консолідація навколо цінностей незалежності та демократії
Інституційний дизайн	Розподіл влади; децентралізація; змагання між різними центрами політичного впливу	Посилення централізації; зростання ролі виконавчої влади та силових структур; підтримка сильного лідерства у кризових умовах
Геополітичні орієнтації	Поступове зростання підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції після 2014 р.; збереження проросійських симпатій у частини суспільства	Практично однотайна підтримка європейської та євроатлантичної інтеграції; значне зменшення проросійських настроїв; прагматизація зовнішньополітичних орієнтацій
Політичний дискурс	Плюралізм наративів; ціннісна поляризація; конкуренція різних історичних інтерпретацій	Консолідація навколо наративу боротьби за незалежність; інтеграція історичного та сучасного досвіду опору агресії; мілітаризація термінології
Відносини еліта-маси	Високий рівень недовіри до політичних еліт; низька легітимність владних рішень; значна дистанція між елітою та масами	Консолідація навколо політичного лідерства в умовах загрози; формування нових еліт на основі військового та волонтерського досвіду; зменшення дистанції через спільний досвід протистояння загрози

*Джерело: власна розробка автора

Як видно з таблиці, трансформаційні процеси охоплюють всі ключові виміри політичної культури, формуючи нову якість суспільно-політичних відносин та практик. Важливо відзначити, що ці зміни не є лінійними або однозначно позитивними — вони містять як нові можливості для демократичного розвитку, так і потенційні ризики, що потребують усвідомлення та розробки відповідних стратегій реагування.

Одним із ключових викликів постає питання, як воєнні практики, цінності та механізми прийняття рішень трансформуватимуться після завершення активної фази війни. Досвід інших країн свідчить про складність переходу від воєнної до мирної політичної культури, особливо в умовах, коли безпекові загрози залишаються актуальними.

Важливим питанням є реінтеграція ветеранів у політичне життя, їхня роль у формуванні політичного порядку денного та потенційний вплив на демократичні процеси. Досвід різних країн демонструє як позитивні, так і проблемні сценарії такої інтеграції.

Війна створює як можливості, так і ризики для демократичної консолідації. З одного боку, посилення громадянської активності, національної єдності та деколонізація політичної свідомості сприяють формуванню сильнішого демократичного фундаменту. З іншого боку, мілітаризація, централізація влади та пріоритезація безпеки можуть створювати ризики для демократичних процедур.

Ключовим фактором є здатність суспільства та політичної системи знайти баланс між імперативами безпеки та демократичними цінностями, адаптувати демократичні практики до безпекових викликів, не жертвуючи їхньою сутністю. Трансформація політичної культури України має потенціал впливу на ширший регіональний контекст, особливо на країни, що мають подібний історичний досвід та стикаються з подібними загрозами. Український досвід поєднання національної мобілізації з демократичними практиками, волонтерства з державним будівництвом, може стати моделлю для інших суспільств, що прагнуть зміцнити свою незалежність та демократію в умовах зовнішніх загроз.

Висновки і пропозиції. Аналіз трансформацій політичної культури України після 2022 року свідчить про глибинні та багатовимірні зміни, що охоплюють різні аспекти політичного життя: від національної ідентичності та громадянської свідомості до інституційних практик та геополітичних орієнтацій.

Війна прискорила консолідацію громадянської національної ідентичності, сприяла інституціоналізації волонтерства як форми політичної участі, стимулювала розвиток нових цифрових форм громадянської активності, спричинила переосмислення відносин між державою та громадянським суспільством, посилила європейську складову політичної культури та призвела до певної мілітаризації політичного дискурсу та практик.

Ці трансформації створюють як нові можливості, так і нові виклики для демократичного розвитку України. Здатність суспільства та політичної системи адаптуватися до воєнних реалій, зберігаючи при цьому відданість демократичним принципам, стане визначальним фактором для майбутньої політичної траєкторії держави. Для збереження позитивних тенденцій та пом'якшення ризиків необхідною є розробка комплексних стратегій постконфліктної адаптації, створення ефективних програм реінтеграції ветеранів у громадянське життя, посилення громадянської освіти, розвиток інституційних запобіжників проти можливого зловживання воєнним станом та підтримка горизонтальних громадянських мереж.

Перспективними напрямками подальших досліджень є поглиблений аналіз процесів формування нової політичної еліти на основі воєнного досвіду, порівняльні дослідження української моделі трансформації політичної культури з досвідом інших країн, вивчення взаємозв'язку між процесами євроінтеграції та внутрішньою трансформацією політичної культури, дослідження регіонального впливу українського досвіду та аналіз довгострокового впливу цифрових форм громадянської активності на традиційні моделі політичної участі та демократичного врядування.

Бібліографічний список:

1. Revolution and War in Contemporary Ukraine: The Challenge of Change. Ed. Olga Bertelsen. Soviet and Post-Soviet Politics and Societies, no. 161. Ibidem: Stuttgart, 2017. 430 pp.
2. Mandelbaum M. The Rise and Fall of Peace on Earth. New York : Oxford University Press, 2019. 232 p.
3. Поліщук Ю. Національна та громадянська ідентичності в Україні в умовах російсько-української війни: константи та зміни. *Політичні дослідження*. 2024. № 2 (8). С. 73–93. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-4>.

4. Haran O., Yakovlyev M., Zolkina M. Identity, war, and peace: Public attitudes in the Ukraine-controlled Donbas. *Eurasian Geography and Economics*. 2019. Vol. 60, No. 6. P. 684–708. DOI: 10.1080/15387216.2019.1667845.
5. Степаненко В. П. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ : Інститут соціології НАН України, 2015. 420 с.
6. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках : аналіт. доп. / [Каплан Ю., Скворцова В., Валецький О. та ін.] ; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. Київ : НІСД, 2024. 47 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.15>
7. Ідентичність громадян України: тенденції змін (2023). Центр Разумкова. URL: <http://surl.li/qwhimt> (дата звернення: 06.04.2025).
8. Зеленько Г. І. Інституційна спроможність України в умовах війни. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2024 року. *Visnik Nacional Noi Akademii Nauk Ukrainu*. № 9. С. 49–58. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.049>
9. Шевчук В. Сучасні проблеми криміналістики в умовах війни та глобальних загроз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 3 (28). С. 11–27. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.02>
10. Гордійчук О. Вплив війни з РФ на політичну ментальність та політичну культуру українців. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2024. № 40 С. 93–105. DOI: 10.34079/2226-2830-2024-15-40-93-105.
11. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskiy O. Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethics in progress*. 2024. № 15(1). С. 73–94. DOI: <https://doi.org/10.14746/eip.2024.1.4>.
12. Almond G. A. The civic culture : political attitudes and democracy in 5 nations / G. A. Almond, S. Verba. 3 print. Princeon, N.Y. : Princeton University Press, 1966. 562 p.
13. Capoccia G., Kelemen R. D. The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. *World Politics*. 2007. Vol. 59, No. 3. P. 341–369. DOI:10.1017/S0043887100020852
14. Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024 р.). *Разумков Центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r> .
15. Поляковська Т. Скільки українців стали волонтерами після вторгнення РФ: результати соціопитування. *УНІАН*. 2024. 22 серпня. URL: <https://www.unian.ua/society/skilki-ukrajinciv-stali-volonterami-pislya-vtorgnennya-rf-rezultati-socopituvannya-12735249.html>.
16. Нарешті майже всі стали українцями: дуже показове опитування щодо мови та ідентичності. 2023 10 січня. URL: <http://surl.li/mzvunw> .
17. За рік в Україні кількість українськомовних зросла до 71% – опитування. *Радіо Свобода*. 2023. 10 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrayinska-mova-opytuvannya/32311809.html> .
18. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>.

Referenses:

1. Revolution and War in Contemporary Ukraine: The Challenge of Change (2017). Ed. Olga Bertelsen. Soviet and Post-Soviet Politics and Societies, no. 161. Ibidem: Stuttgart, 430.
2. Mandelbaum M. (2019). The Rise and Fall of Peace on Earth. New York : Oxford University Press, 232.
3. Polishchuk Yu. (2024). Natsionalna ta hromadianska identychnosti v Ukraini v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: konstanty ta zminy. *Politychni doslidzhennia*. 2 (8), 73–93. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-4>.
4. Haran O., Yakovlyev M., Zolkina M. (2019). Identity, war, and peace: Public attitudes in the Ukraine-controlled Donbas. *Eurasian Geography and Economics*. 60(6), 684–708. DOI: 10.1080/15387216.2019.1667845.
5. Stepanenko V. P. (2015). Hromadianske suspilstvo: dyskursy i praktyky. Kyiv : Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy, 420.
6. Stan rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini u 2023–2024 rokakh : analit. dop. / [Kaplan Yu., Skvortsova V., Valevskiy O. ta in.] ; za red. V. Potapenka, Yu. Kaplan, Yu. Tyshchenko, V. Tokmana. (2024). Kyiv : NISD, 47 s. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.15>
7. Identychnist hromadian Ukrainy: tendentsii zmin (2023). Tsentr Razumkova. URL: <http://surl.li/qwhimt> .
8. Zelenko H. I. (2024). Instytutsiina spromozhnist Ukrainy v umovakh viiny. Stenohrama dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 23 serpnia 2024 roku. *Visnik Nacional Noi Akademii Nauk Ukrainu*, 9, 49–58. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.049>
9. Shevchuk V. (2022). Suchasni problemy kryminalistyky v umovakh viiny ta hlobalnykh zahroz. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 3 (28), 11–27. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.02>

10. Hordiichuk O. (2024). Vplyv viiny z rf na politychnu mentalnist ta politychnu kulturu ukraintsiv. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia*, 40 S. 93–105. DOI: 10.34079/2226-2830-2024-15-40-93-105.
11. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. (2024). Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethics in progress*, 15(1), 73–94. DOI: <https://doi.org/10.14746/eip.2024.1.4>.
12. Almond G. A. (1966). The civic culture : political attitudes and democracy in 5 nations / G. A. Almond, S. Verba. 3 print. Princeon, N.Y. : Princeton University Press, 562.
13. Capoccia G., Kelemen R. D. (2007). The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. *World Politics*, 59 (3), 341–369. DOI:10.1017/S0043887100020852
14. Identychnist hromadian Ukrainy: tendentsii zmin (cherven 2024 r.). *Razumkov Tsentrl*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>.
15. Poliakovska T. (2024). Skilky ukraintsiv staly volonteramy pislia vtorhnennia RF: rezultaty sotsopytuvannia. *UNIAN*. 22 serpnia. URL: <https://www.unian.ua/society/skilki-ukrajinciv-stali-volonterami-pislya-vtorhnennia-rf-rezultaty-socopytuvannia-12735249.html>.
16. Nareshti maizhe vsi staly ukraintsiamy: duzhe pokazove opytuvannia shchodo movy ta identychnosti (2023). 10 sichnia. URL: [Texty.org.ua. http://surl.li/mzvunw](http://surl.li/mzvunw).
17. Za rik v Ukraini kilnist ukrainskomovnykh zroslo do 71% – opytuvannia (2023). *Radio Svoboda*. 10 bereznia. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrayinska-mova-opytuvannia/32311809.html>.
18. Otsinka hromadianamy sytuatsii v kraini ta dii vlady (2024). Dovira do sotsialnykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromadskykh diiachiv (sichen 2024r.). *Razumkov tsentr*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>.

Kornienko V. Transformation Of Ukraine's Political Culture Under War Conditions: From Existential Challenge To New Subjectivity

The article examines the transformation of Ukraine's political culture as a result of Russia's full-scale invasion that began in February 2022. The research aims to identify and analyze key changes in the political culture of Ukrainian society under existential threat, their impact on the state's democratic development, and to determine potential consequences for the political system. The study combines qualitative methods of analysis, including comparative, institutional, and discursive approaches, with quantitative empirical data from sociological research for a comprehensive examination of political culture transformations during wartime. The theoretical foundation comprises concepts of political culture and democratic consolidation. The results demonstrate that the existential threat to national existence has intensified processes of civic identity consolidation and facilitated a reconceptualization of traditional perceptions about relations between the state and civil society. Qualitative changes in citizens' political participation have been identified. It has been established that the volunteer movement is undergoing institutionalization as an influential political actor, digital forms of civic mobilization are developing, and the political discourse is becoming militarized while simultaneously experiencing increased centralization of power and growing trust in security institutions. The conclusions indicate that wartime experience has contributed to the formation of a more mature political culture that combines a high level of civic activity with a pragmatic understanding of the state's role in ensuring national security. These transformations create opportunities for democratic consolidation through strengthening civic responsibility and national unity, yet carry risks associated with militarization and centralization, requiring strategies to ensure democratic development in the post-conflict period.

Keywords: political culture, war, Ukraine, civil society, national identity, democratic resilience, militarization, volunteering, European integration, decolonization.